

Bu kitaptaki Ermenice öyküler yazarın
Mer Ayt Goğmeri (1984) adlı kitabından alınmıştır.
Öykülerin Türkçeleri ise ilk kez *Gâvur Mahallesi* (1992)
ve Kürtçeleri de *Li Ba Me Li Wan Deran* (1999)
adlı kitaplarında yer almıştır.

Çirokên bi Ermenîkî yê di vê kitêbê de,
ji kitêba nivîskêr ya bi navê *Mer Ayt Goğmeri* (1984)
hatine wergirtin. Tirkiya van çîrokan, cara pêşî di 1992an
de bi navê *Gâvur Mahallesi* û Kurdiya wan jî di 1999an
de bi navê *Li Ba Me Li Wan Deran* hatin weşandin.

Սոյն գրքին հայերէն պատմութիւնները առնուած են
հեղինակին *Մեր Այդ Կողմերը* (1984) անուն գրքէն:
Թրքերէնները առաջին անգամ
յուս տեսած են իր *Gâvur Mahallesi* (1992),
եւ ֆրդերէններն ալ՝ *Li Ba Me Li Wan Deran* (1999)
անուն գրքերուն մէջ:

**ÜÇ DİLDE GÂVUR MAHALLESİ
BI SÊ ZIMANAN TAXA FILLA
ԵՐԵՔ ԼԵԶՈՒՆՎ ԿԵԱՎՈՒՐ ԹԱՂ**

A r a s Y a y ı n c ı l ı k

İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z.

34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02

Fax: (0212) 252 65 19

info@arasyayincilik.com

www.arasyayincilik.com

ARAS - ԱՐԱՍ 121

Mıgırdiç Margosyan / Migirdiç Margosyan / Մկրտիչ Մարկոսյան

Üç Dilde Gâvur Mahallesi / Bi Sê Zimanan Taxa Filla /

Երեք Լեզուով Կեալուր Թ-աղ

Kürtçe Çeviri / Wergera ji Tirkî / Քրդերէնի Թարգմանութիւն

Rûken Bağdu Keskin / Բուքէն Պաղպու Քէսքին

Editör / Edîtor / Խմբագիր

Ardaşes Margosyan / Արքաշէս Մարկոսյան

Kapak Tasarımı / Dîzayna Bergê / Կողքի Պարբաստութիւն

Aret Gıcır / Aret Gicir / Արէպ Արճըր

ISBN 978-605-5753-21-4

Baskı / Çap / Տպագրութիւն

Sena Ofset

2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul, Tel: (212) 613 03 21

İstanbul / Stembol / Ստանբուլ, Nisan / Avrêl / Ապրիլ 2011

**ÜÇ DİLDE GÂVUR MAHALLESİ
BI SÊ ZIMANAN TAXA FILLA
ԵՐԵՔ ԼԵԶՈՒՆՎ ԿԵԱՎՈՒՐ ԹԱՂ**

ÖYKÜ ՊԱՏՄՈՒԹՅՔ ԸՐՈԿ

**MIGİRDİÇ MARGOSYAN
MIGİRDİÇ MARGOSYAN
ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ**

MIĞIRDİÇ MARGOSYAN
MIĞIRDİÇ MARGOSYAN
ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

1938'de Diyarbakır'da, Haçepék (Gâvur) Mahallesi'nde doğdu. Eğitimi Süleyman Nazif İlkokulu, Ziya Gökalp Ortaokulu, daha sonra İstanbul'daki Bezciyan Ortaokulu ve Getronagan Lisesi'nde sürdürdü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. 1966-72 yıllarında Surp Haç Tıbrevank Ermeni Lisesi'nde müdürlük ve felsefe, psikoloji, Ermeni dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. Ermenice öyküleri *Marmara* gazetesinde yayınlandı. *Agos*, *Yeni Yüzyıl*, *Yeni Gündem* vb. çeşitli dergi ve gazetelerde Türkçe yazdı. *Evensel*'de "Kırveme Mektuplar" adlı köşesinde yazmayı sürdürmekte.

Di 1938 an de li Diyarbekrê, li taxa Xaçepêkê (Taxa Filla) hatiye dinyayê. Perwerdahiya xwe ya seretayî li Dibistana Süleyman Nazif kir. Li Lîseyâ Ziya Gökalp dest bi xwendina navîn kir û li Stembolê li dibistana Bezciyan ew xelas kir. Li Stembolê Lîseyâ Getronagan xwend. Li Unîversîteya Stembolê beşê Wêje û Felsefeyê xwend. Di salên 1966 û 1972 an de li Lîseyâ Ermeniyân Surp Haç Tıbrevank, serpereştî kir û li aliyekî jî mamostetiya dersên felsefê û psikolojî û ziman û wêjeya Ermenîkî kir. Çirokên wî yên Ermenîkî di rojnameya Marmarayê de hatin weşandin. Di rojnameyên *Agos*, *Yeni Yüzyıl*, *Yeni Gündem* û hin kovaran de bi Tirkî nivîsî. Hê jî di rojnameya *Evenselê* de di kuncikê xwe yê bi navê "Kırveme Mektuplar" de dinivîse.

Ծնած է 1938ին Տիգրանակերտ՝ Խանչեփեկ (Կեավուր) քաղը: Ուսանած՝ Սիւլէյման Նազիֆ, Զիյա Կէօֆալք եւ ապա Պոլսոյ Պէգեհան և Կեդրոնական վարժարաններուն մէջ, վկայուած է Ստանպուլի Համալսարանի փիլիսոփայութեան նիւղէն: 1966-72ին եղած է Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի տնօրէն, փիլիսոփայութեան, հոգեբանութեան եւ հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ: Պատմուածքները հրատարակուած են *Մարմարա* օրաթերթին մէջ: *Ակօս*, *Ենի Եիւզլլի*, *Ենի Կիւնտմ* եւ այլ թերթերուն գրած է թրքերէն յօդուածներ: Կիրակնօրեայ ֆրոնիկներով կ'աշխատակցի *Էվրէնսէլ* օրաթերթին:

Kitapları / Kitêbên wî / Գիրքերը: *Մեր Այդ Կողմերը* (Mer Ayt Goğmeri), *Տիգրիսի Ափերէն* (Dikrisi Aparen), *Gâvur Mahallesi*, *Söyle Margos Nerelisen*, *Biletimiz İstanbul'a Kesildi*, *Li Ba Me Li Wan Deran*, *Tespîh Taneleri*, *Kırveme Mektuplar*, *Zurna*, *Çengelligne*, *Kürdan*.

GÂVUR MAHALLESİ

(BİZİM ORALAR)

Yazılarımda, bizim oraları anlattım, gördüğüm ve yaşadığım gibi. Tipleri ve adlarını hemen hemen aynen verdim, değiştirmeden, oldukları gibi. Onlardan, o “baco”lardan, o dayılardan, o amcalardan çoğu öte tarafa göçmüşlerdir. Adları, hatıraları biraz da bu satırlarda, bu kitapta yaşasın.

GÂVUR MAHALLESİ

Kış günüydü. Kar, Diyarbakır'ın daracık "küçe"lerini iyice örtmüş, her tarafta derebeyliğini sürdürüyordu. Kar, Aziz Sarkis'in ak sakalı gibi yol boyunca uzanıyor, sonra kilisenin avlusundan merdivenleri tırmanarak yüksekteki çan kulesinin tepesinden şehri kutsayan haçı kucaklayıp öpüyordu.

Uso kilisenin zangoçuydu. Deli Uso da derlerdi. Aslında ondan söz ederken "yarım akıllı" demek daha doğru olur. Uso kilise zangoçluğuna atanmadan önce, kendinden üç yaş büyük olan kardeşi demirci Sabro'nun yanında çalışır, körük çekerdi. Uso kıt aklıyla, zaman zaman olur olmaz her şeye kızıp sinirlendiği için lakabı "sinir küpü"ne dönüşen demirci Sabro'ya akıl vermeye kalkışınca kıyamet

kopar, kardeşlik unutulur, didişme usta çırak kavgasına döner, sonunda yetişen komşuların araya girmesiyle kan gövdeyi götürmeden iş tatlıya bağlanırdı. Uso üstündeki deri peştemalı hırsla çözüp çıkarır, abisine doğru fırlatır, işi bıraktığını belirterek “bir daha bu dükkâna ayak basarsam anam avradım olsun!...” diye bağırıp daha bir dizi küfür savurduktan sonra, benzer kavgaların ardından yaptığı gibi, dört dükkân aşağıdaki ikiz kardeşi demirci Rızgo’nun dükkânına gider, doğruca köprüye yönelip işe koyulurdu.

Uso’nun, kardeşleri Sabro ve Rızgo arasında mekik dokuması, aslında olağan ve alışıl gelmiş bir olaydı. Kimsenin bu kavgaları yadırgadığı da yoktu. Sabro ve Rızgo evlenmiş, ayrı ev bark kurmuşlardı. Babaları öldüğünden, anaları Rehan Baco oğlu Uso’yla birlikte kilise avlusundaki küçük bir odada yaşıyordu. Zangoç Zıfkar’ın ölümüyle boşalan yere Uso’nun atanması, o güne kadar kilise yönetim kurulunun aldığı tüm kararlar içinde en doğrusu ve en uygunu şeklinde yorumlandı. Ermeni toplumu, yönetim kurulunun aldığı bu yerinde kararı “bir taşla iki kuş vuruldu” diye alkışla karşıladı. Birincisi, kardeşler arasında belki de bir gün kanla, bıçakla, orak veya balyozla sonuçlanacağından korkulan kavgalar önlenicek, Uso’nun demirci çıraklığı kırk yaşlarında sona ermiş olacaktı. İkincisi ve daha önemlisi, kafasına estikçe sırf eğlenmek için zırt pırt çan çalması, resmen yapılan bu atamayla belki biraz önlenmiş olacaktı... Ne var ki, görevi icabı hep kilisede, dolayısıyla evinde kalacağından sokakta peşine takılıp onunla dalga geçerek eğlenenler, onun yakası açılmadık küfürlerinden mahrum kalacaklardı...

O gün, o bembeyaz gün, Güzellerin Meryem öldü diye kulağına çalınınca, Uso çok, ama hakikaten çok üzüldü.

Her ölenin ardından ağlardı. Her ölenin ardından ciğeri dağlanırdı. Zaten genelde iki gözü iki çeşmeydi. Meryem için de ağlayıp görevini yerine getirdikten sonra, kendi kendine söylenmeye başladı:

“Hiçe sağ salım dururken, gül gibi Meryem ölsün... Bak sen bu işe!”

Delilik, yarım akıllılık bir yana ama, Uso zangoç olduktan sonra, daha doğrusu resmen atandıktan sonra, bu işi daha da benimsedi. Meryem için yeterli miktarda gözyaşı döktükten sonra, kutsal görevini hatırlayarak aceleyle koştu, kilise çanının ipini duvardaki bağlı bulunduğu çengel- den söktü, tüm gücüyle ipe asıldı, çan çalmaya başladı. Çan sesleri şehrin sokaklarına ding-dong, ding-dong diye dalga dalga yayılıp damlardaki kar yığınlarına çarpıp yankılanırken, o da, çan sesleriyle beraber söyleniyordu:

“Kaynana dururken, gelin öldü.”

“Kaynana sağ, gelin güm!”

“Bu kış kıyamette, olacak iş mi bu? Tanrı da şaşır- dı galiba!”

“Tövbe, tövbe, tövbe...”

Uso’nun bitip tükenmek bilmeyen çan seslerine, yakı- n- daki Şeyh Matar Camii’nin müezzini de “ya sabır, ya sa- bır” diyerek katlanıyor, sonunda o da görevini hatırlayıp, tarihi Dört Ayaklı Minare’den sesleniyordu:

“Allahu ekber, Allahu ekber!..”

“Ding-dong, ding-dong!..”

“Allahu!..”

“Ding!..”

“Ekber!..”

“Dong!..”

Müezzin Nusret, soğuktan domates kırmızısına dön-

müş koca burnuyla minareden indiğinde, Uso hâlâ, kısacık boyu, toparlak vücuduyla tarihi çanın ipine asılıp duruyor, müezzinin pes edip minareden inişine içten içe seviniyordu. Çan sesleri dalga dalga ta uzaklara, en uzaklara yayılıyor, tüm Ermenilerin soğuktan kızarmış kulak memelerine soru olup asılıyordu.

“Hayrola kirve Bedo, bu saatte bu çan sesleri niye?”

“Hayır değil, şer... Güzellerin Meryem sizlere ömür.”

“Kurtuldu... artık acı çekmiyor.”

“Ama daha gencecikti.”

“Bu işler gence yaşlıya bakmaz.”

“Doğrudur.”

“Tanrı günahlarını affetsin, bağışlasın ve ruhunu kutsasın.”

“Amin...”

Demirci Dikran bir kulağı Uso'nun çan sesinde, diğer kulağı Kürt müşterisinde, körük çeken çırağına “Dı hade çek, ula çek!” diye bağırırken, bir yandan da ocaktan çıkarıp dövdüğü kızgın demirin gürültüsüne karışan çan seslerinin nedenini yorumlamaya çalışıyordu.

Yemenici Tumas zamansız çalan çan seslerini duyar duymaz çırağına seslendi:

“Gırbo! Fırla, kiliseye koş, bak bakalım bu deli herif gene niye çana asılıp duruyor...”

Çırak Gırbo bir an önce dükkândan tüymek ve sokakta arkadaşlarıyla aşık oynamak için plan yapadururken, böyle bir fırsatı kaçırmıydı? Hemen belindeki deri peştemali çözüp ok gibi sokağa fırladı. Gırbo, arkadaşıyla aşık oynayıp, onları bir güzel üttükten sonra yiyeceği dayanın hesabını yaparak kan ter içinde dükkâna döndüğünde ustasından azar işitti:

“İki saattir neredeydin ulan itođlu it!”

“Usta, Güzellerin Meryem ölmüş.”

Oysa ustası, kalaycı Sago’dan, puşıcı Samo’dan, amele Siko’dan, şaşu Dono’dan ve mıhsıçtı hacı Nono’dan çan seslerinin nedenini çoktan öğrenmişti.

Uso, müezzin Nusret’in minareden inişuyle, kendince galip gelmenin tadı damağında, çanın halatını tekrar duvardaki çengelene doladıktan sonra aceleyle sokağa fırladı. Uzak mahallelere, ta en uzaktakilere, oradaki sağırlara, çan seslerini duymayanlara seslenmeye gidiyordu. Yol boyunca rastladığı her Ermeni’ye haberi değişik cümlelerle veriyordu:

“Güzellerin Meryem öldü.”

“Dikro dayı! Güzellerin Meyro, Hıçe’nin gelini sizlere ömür...”

“Sako emmi, duydun mu? Güzellerin güzeli Meyro da öldü.”

Uso kısacık boyuyla karlar içerisinde yuvarlanıyor, zaman zaman karlara gömölüp ayağından çıkan yemenisine küfrederek koşuyor, soğuk kış gününde vıcık vıcık ter içinde, uzaktaki Gâvur Mahallesi’ne ulaşıyordu.

Bir zamanların o ünlü Gâvur Mahallesi’nde, dünyanın çeşitli ülkelerine göç edip gidenlerin dışında, kala kala üç beş Ermeni ailesi kalmıştı. Tabii bir de adı: Gâvur Mahallesi.

Uso görevini eksiksiz yapmanın huzuru içinde yorgun argın kilisenin yolunu tuttuğunda, evlerde, dükkânlarda, hep Meryem’in sözü ediliyordu.

“Güzellerin Güzeli!”

“Zavallı!”

“Tanrı taksiratını affetsin!”

“Tövbe ama, onun sırası değildi...”

“İhtiyarlar dururken gençler alınmaz ki!”

“Yazıklar olsun!”

“Ne kadar da güzel gözleri vardı!..”

“O ne boy, o ne endam!”

“O ne kaş, o ne göz!..”

“Ya o yürüyüş?”

“Ya düğünlerdeki, ‘toy’lardaki halay çekiş, oynayış?”

“Ardında iki yetim çocuk...”

“Hiçe bakar onlara...”

“Hiçe’nin kendine hayrı yok...”

Konuşmalar, yorumlar, Meryem’in toprağa verilmesine dek sürdü. Kilise tıklım tıklım doluydu. Uso, bunda en büyük payı kendine, bir de çalmaktan büyük zevk duyduğu çan seslerine çıkardı. Hemen herkes kiliseye dolmuştu. Gelmeyen, bir tek kafasında bir tahtasının eksik olduğuna inanılan ve bu nedenle adı çatlak kafalı Vanes olarak herkesçe onaylanan Vanes’ti. O, pazar günleri dışında, eşeklere, merkeplere, katırlara, atlara semer diktiği dükkânını kapatıp, kilitleyip, çırağına mirağına teslim edip, kiliseye miliseye, cenazeye menazeye gitmezdi. Zaten ondan da beklenen daha fazlası değildi. Ne iş yaptığını, mesleğinin ne olduğunu bilmeyenlerin sorularını, böbürlene böbürlene, sırtarak, “ben eşek terzisiyim” diye cevaplayan adamdan, başka bir eşeklik beklenir miydi?

Meryem’i götürüp gömdüler kızının mezarının yanı başına. Altı ay önce doğurduğu kızının yanına... Birazcık gözyaşı, birazcık günlük kokusu ve Papaz Arsen’in bolca dualarıyla...

Çevrede toplanmış, Papaz Arsen’in sakalını, siyah cübesini, elindeki gümüş haçı hayretle ve merakla izleyen

donsuz Kürt çocuklarına dağıtılan tahin helvası ve ekmekle ilk günün hayratı tamamlanmış oldu.

Güzellerin Güzel'i toprağıyla baş başa kalınca yemenici, lastikçi Eğuş yine çarık dikmeye, demirci Mero kurt kapını yapmaya, marangoz topal Nişo erik ağacından kaval yapmaya, nalbant Henuş nal çakmaya, kısacası herkes kendi işine dönerken Keldani asıllı attar Yusuf ile dükkân komşusu Süryani asıllı berber Yakup da kaldıkları yerden dama oynamayı sürdürdüler.

O gece uykusuz iki kişi vardı: Biri Meryem'in kocası duvarcı ustası Sıko'ydu, diğeri de gelininden önce ölmediğine kahredip sanki suçluymuş gibi tuhaf bir duyguya kapılan ihtiyar Hiçe.

Sıke o gece yer yatağına girip uzandığında, küçük oğlu Seto'yla sekiz yaşındaki kızı Teko çoktan uyumuşlardı. Sıke, anası Hiçe'yle beraber, odadaki idare lambasının loş ışığında, duvarda asılı duran Meryem'in gülümseyen kızlık resmini seyrediyordu.

Dışarda, Diyarbakır'ın daracık sokaklarında, o kış gecesinde Aziz Sarkis kardan ak sakalını sıvazlayıp gezerken, Meryem kendi sıcak yatağını, kocası Sıke'nin kılı koyununu arıyordu.